

P. 11
83d

Nu se învârt
mută acasă.

Anul I, No. 6.—Aprilie 1913.

ÎN MOLDOVA

Veniți pe garduri, presuri,
Umpleți grădina, flori,
Cu tainice 'nțelesuri
Cântați-ne din zori.
Când primavara 'nfrunde ș'aduce înviere
Un ceriu ca de Moldova nu este nicădere!

O! Infloriți c'o rază
De soare, liliaci;
Mirezme 'mbălsămează
A crângului poteci.
Veniți, feciori, la horă, la horă și la glume
Ca'n rodnica Moldovă nu-i primavară'n lume!

Te 'ntinde pe corlată,
O frageda mea vie!
Dă ochi și 'mbelșugată
Fă toamna să ne fie.
Atunci, feciori, va fierbe, va fierbe mustu'n spume
Ca toamna din Moldova nu-i nicădere'n lume!

BIBLIOTECA
JUDEȚEANĂ
NEAMȚ
Fond „G.T.B.”

14304
2.607

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL PIATRA NEAMȚ

938881

Vreu în pădurea udă
De rouă, aromind
S'adorm pe iarba crudă
În visuri de argint.
O liniște mai sfântă ș'o tainică tăcere
Ca'n munții din Moldova nu aști nicăere !

Când grierii s'adună
Și cântă necurmal
Și razele de lună
Prin ramure străbat
Un somn fără de grijă ș'un vis fără de durere
Ca'n văile Moldovei nu aști nicăere !

TRIOLETE

I

Lângă murmur de izvoară
Supt o salcie plecată,
Primavara mă 'nșioară
Lângă murmur de izvoară.

Și cu apa lor ușoară
Viața mea se scurge toată,
Lângă murmur de izvoară
Supt o salcie plecată.

II

Cântă-mi doina unui dor,
Râule cu ape line.
Jalnic și adormitor
Cântă-mi doina unui dor.

Plânsul tău mângâietor
Sufletul să mi-l aline.
Cântă-mi doina unui dor
Râule cu ape line.

III

Lângă pârâuaș aproape
Umblă dorul călător ;
Vrea mormântul să și-l sape
Lângă pârâuaș aproape.

Crește murmurul de ape,
Melancolic, jeltor.
Lângă pârâuaș aproape
Umblă dorul călător.

IV

Tainice, de doruri pline
Vin chemările de corn,
Ca al' dată să m'aline
Tainice, de doruri pline.

Numai zilele senine
Ale mele nu se'ntorn.
Tainice, de doruri pline
Vin chemările de corn.

V

Numai doruri și suspine
Sânt în freamătul de crâng.
Și s'aud, când noaptea vine,
Numai doruri și suspine.

Regăsindu-mă pe mine
Stau la umbra lui și plâng.
Numai doruri și suspine
Sânt în freamătul de crâng.

VI

Dintr'o vreme departată
Îmi vorbeai și tu de mult,
Amintindu-ți câteodată
Dintr'o vreme departată.

Ea e ștearsă și uitată,
Azi nimic nu mai ascult.
Dintr'o vreme departată
Îmi vorbeai și tu de mult.

VII

Când zâmbește Andriana
Din a zorilor lumină,
Înrouată-i este geana,
Când zâmbește Andriana.

Și răsun' atunci poiana
De un cântic lin de zină,
Când zâmbește Andriana
Din a zorilor lumină.

VIII

E zadarnica chemare,
Grea, a sufletului meu.
Când mai lină, când mai tare
E zadarnica chemare.

Și nu-i murmur de izvoare
Ce pătrunde 'n vale greu,
Ci zadarnica chemare,
Grea, a sufletului meu,

IX

Vine somnul să mă fure,
Somnul visător și drag.
Cu mireazmă de pădure
Vine somnul să mă fure.

Iară gândul meu aiure
Pleacă—călător pribeag.
Vine somnul să mă fure,
Somnul visător și drag.

X

Intr'un cântic dureros
Plânge o privighitoare.
Pică frunzele pe jos
Intr'un cântic dureros.

A pierit un vis frumos
Dintr'o lume care moare.
Intr'un cântic dureros
Plânge o privighitoare.

XI

Rătăcită a ramas
În pădure-o dumberăncă.
Fără cântic, fără glas
Rătăcită a ramas.

Vine ca un bun ramas
Dulce sunet de talancă.
Rătăcită a ramas
În pădure-o dumberăncă.

XII

Pe colnice în tăcere
Se revarsă zorii zilei,
Ca o tainică părere
Pe colnice, în tăcere.

Înîmii dând mângâiere
Precum zâmbetul copilei.
Pe colnice, în tăcere
Se revarsă zorii zilei.

XIII

*Când e ceriul fără lună
Pe pământ e-atâta jale.
Cine dorul să și-l spună
Când e ceriul fără lună ?*

*Dulce glas de noapte bună
Amuțește din cavale.
Când e ceriul fără lună
Pe pământ e-atâta jale.*

XIV

*Peste sufletul ce moare
De dureri înădușit,
Dimineața 'n van răsare
Peste sufletul ce moare.*

*In zadar să mai coboare
Visu 'n noapte împlinit
Peste sufletul ce moare
De dureri înădușit.*

XV

*Linște, singurătate,
Peste suflet, peste gând.
Pretutindene străbate
Linște, singurătate.*

*Astăzi nimene nu bate
La fereastă surizând.
Linște, singurătate
Peste suflet, peste gând.*

XVI

*Călătoare lună plină,
Intră 'n casă prin zăbrele.
Adă-mi pace și lumină
Călătoare lună plină !*

*Noaptea-i caldă și senină,
Triste gândurile mele.
Călătoare lună plină
Intră 'n casă prin zăbrele.*

XVII

*Cârduri, cârduri rândunele
Lângă geamul meu se strâng.
Ciripind pe rămurele
Cârduri, cârduri rândunele.*

*Ah! de ce nu pot ca ele
Să fiu vesel, să nu p'âng !
Cârduri, cârduri rândunele
Lângă geamul meu se strâng.*

XVIII

*Când e noaptea balsamată
Cu parfum de liliaci
Ies la poarta descuiată
Când e noaptea balsamată.*

*Cânt o doină traganotă
Și mă uit dacă nu treci,
Când e noaptea balsamată
Cu parfum de liliaci.*

XIX

*Pentru-a noastră despărțire.
Astăzi nu mai cântă nime.
Nici un vis de amăgire
Pentru-a noastră despărțire.*

*Dintr'o viață de iubire—
Gol, pustiu și 'ntunecime.
Pentru-a noastră despărțire
Astăzi nu mai cântă nime.*

XX

*Când mă 'mbată primavara
Cu mireazma ei cea nouă,
Stau de veghe toată sara
Când mă 'mbată primavara.*

*Trandafiru-și stânge para,
Florile de vișini plouă,
Când mă 'mbată primavara
Cu mireazma ei cea nouă.*

XXI

Spre fantastice palate,
Spre cetăți de mărgărint
Zbor pe țărături nevisate,
Spre fantastice palate.

Și trec poduri aruncate
Peste riuri de argint,
Spre fantastice palate,
Spre cetăți de mărgărint.

XXII

Printre crengile plecate
Țipă gaițele 'n zbor.
Țipătul în văi străbate
Printre crengile plecate.

Pe la ele nu te-abate
Aprigule vânător!
Printre crengile plecate
Țipă gaițele 'n zbor.

XXIII

Cu salcâm la cingătoare
Și în mână c'un ulcior
Treci ușoară pe carare,
Cu salcâm la cingătoare.

Te privești ispititoare
În oglinda din izvor.
Cu salcâm la cingătoare
Și în mână c'un ulcior.

XXIV

Sun 'un clopot în auz
La biserica vrăjită.
Melancolic și hursuz
Sun 'un clopot în auz.

Cel din urmă călăuz
Din viața ta sfârșită.
Sun 'un clopot în auz
La biserica vrăjită.

XXV

De-ți înșir la triolete,—
Fulgi în vânt rătăcitori,
Nu te mire, o poete,
De-ți înșir la triolete

Ele vin să te desfete
Ca un cântic dulce 'n zori
De-ți înșir la triolete—
Fulgi în vânt rătăcitori.

XXVI

Dorul care mă sfășie.
Dorul meu nemângâiet
Nime n'are să mă-l știe
Dorul care mă sfășie.

Deci rămână pe vecie
Intr'un cânt de trioleț
Dorul care mă sfășie.
Dorul meu nemângâiet!

Alexandru Naum

F A N T A

Paznicul mă împinse pe ușa ce se izbi. în încuietorile-i grele, cu un sunet de fierărie veche. Lovitura ei vui lung, prin coridoarele scunde și boltite, ca un mormăit de câne bătrân.

Se însară. Afară eră vânt și ploaie,—o ploaie mărunță, ce se cernea ca prin sită și râpăia innădușit pe acoperișul de țiglă.

În painjinirea însărării, ce învăluia odaia, se deslușiau mai multe trupuri, ca umbre negre, răzămăte de perețele din fund, lângă care se întindea un pat ticălos de închisoare.

Mi-eră frig și mi-eră frică.

Unul dintre trupuri se sculă și se îndreptă spre mine cu pași rari și grei. Îmi întinse mâna — o mână aspră și noduroasă, ce-o prinse pe-a mea ca 'ntr'o strânsoare de clește.

— Pe mine mă chiamă Giovanni, ție cum îți zice?—și-și apropie chipul atât de tare de-al meu, că, în nehotărirea odăiei, îmi păru capul unui uriaș. Apoi urmă:

— Tu ce-ai făcut ?

I-am răspuns : Nimic !

— Nimic?... Bine, frate,... bine !... Nici eu n'am făcut nimic!—Se gândi puțin.— Atunci se vede că nu mai aveai ce mânca?... Hm !... aici ai,... ai,... numai că... pânea e cam mică !—și își trecu mâna prin barba scurtă și rară.

Tăcu. Se 'nnoptase deabinelea. Prin fereastra mică și'npătrătită de drugii groși de fier se zăriau, alungându-se, fanarele bărcilor, întretăind apa golfului. Fășiele de lumină, zvârlite de far, se rotiau mereu, desvăluind, pe-o clipă numai, malul de stâncă și bărcile încărcate cu vechituri.

— Ți-e somn, frate ?—mormăi într'un târziu bărbosul.

— Nu !—ii răspunsei—și gândurile îmi fugiau la întâmplările care mă aduseseră acolo.

— Bine, niçi mie nu-mi e somn! — Și iarăși se făcù tăcere.

Se așeză pe pat. Cinevă se mișcă greoi. Mindirul de paie pârâi uscat...

— Dar câți sânt aici?

— Nouă, frate!... Cu tine nouă.—Și, după ce căscă lung, vorbi:—uite, eu, tu, altul, doi nemți, un unгур, un sârb, un rus... Da, un rus. Hâ! hâ! hâ!... A plecat să se bată cu Burii... Da, cu Burii, frate, cu Burii!... Dar, acum, ne batem noi cu păduchii lui... Are o mulțime... Sanguie...—Și italianul izbi, furios, cu pumnul în masa pe care se întinsese.

Cinevă mormăi suparat.

— Taci, că teucid!—răcni Giovanni.

Celalt bolborosi ceva într'o limbă neînțeleasă...

— De unde ești, frate?—mă întrebă tovarășul.

— De departe!—Și suspinai cu gândul la locurile acele.

— Daa?!... de departe... Și cu sunt de departe,—și se întoarse cu fața spre fereastra prin care scăpătau, din când în când, fășiile de lumină ale farului.

Ploaia și vântul creșteau mereu. Frământarea valurilor se auziă din ce în ce mai tare. Părea că ai fi închis, undevă, în tainițele pământului, toate nesfârșitele cirezi ale celui mai bogat craiu nomad, și prin vre-o hrubă uriașă, le-ai fi nșpins, spre întinsurile lumii, mugind nebune, de spaimă și întărtare.

Sirena urlă în răstimpuri.

Înnăuntru stăpâniă un aier cald, greu, acru.—Simțiam că mă prinde moleșala. Mă apropii de geam și-mi lipii fruntea de stecla rece. Pe luciul lui apa ploaiei curgea în încrețituri răpezi.

Fulgeră—și'n sclipirile de-o clipă, se deschidea jos, sub fereastră, adâncimea groaznică a unei guri de balaur, în fundul căreia valurile se frământau ca mii de limbi.

Orașul, cu luminile abia ghicite, se'nșiruiă jos, de-a lungul țărmlui, sub stâncile închisorii. Păreau a fi trupurile negre ale unei haite de lupi—cu ochii strălucitori de furie și foame...

Italianul se sculă, încet, și se alătură de mine. În lumina unui fulger, îi zării ochii negri, aspri, dar înnecați în lacrimi.—Oftă lung, apoi vorbi mai mult sie-și :

— Aşa eră şi-atunci !—şi iar tăcu.

Priviam amândoi în întunericul orb, pe care nici luminile farului nu-l mai puteau străpunge.

Tramontana devenise uragan. Răcnitul firii aco-perise, cu totul, chemările santinelelor de pe metereze.

Fulgerele se repetau cu răpezăciunea scânteilor unui amănar uriaş. Marea şi cerul îşi uniseră mâniile într'un urlat neîntrerupt, sălbatic, înfiorător.

Nu ştiu dacă mai aveam putere să gândesc la ceva. Nu eră teama — ci, doar, cucernicia neputinţii, ce-o naşte nimicnicia ta, în faţa colosului răzvrătit, — împietrirea simţurilor şi gândurilor care nu mai pot înţelege...

Simţii cum o mână grea, ca de fier, îmi zdrobeşte umărul...

— Uite !... Ascultă !... Aşa eră şi atunci...

— Când ?

— În noaptea ceia... Tu nu ştii !... Eşti de departe !... Şi eu sunt de departe, tare de departe... — Şi glasul i se făcuse sălbatic, ca furia clocotitoare de dincolo de zăbrelele închisorii.

Mâna i se descleştă de pe umărul meu — pe când vorbe răpezi, neînţelese, ieşiau uscate, scrijălate parcă, din gâttelejul zugrumat de durere al tovarăşului. Glasul îi scăzû, apoi, într'un murmur întrerupt. — Trupul, mare, se lăsă greoi pe patul care trosni, sub apăsarea bruscă.

Priviam, dar nu vedeam — auziam dar nu înţelegeam. De pretutindeni întunericul, izvor atâtor întrebări.

Ce spunea firea într'atâta haotică frământare ? Ce munciă sufletul într'atât zbucium ? — Dar pe când clocotul, de-afară, creşteă într'o fierbere nepotolită, — zbuciumal, dinăuntru zidurilor, muriă într'un plâns uşor, suspinat, ca al unui copil ce stă să adoarmă.

Trecû mult. — Mă gândiam. La ce ? — nu ştiam nici eu — dar valmaşagul gândurilor nu-mi dădû pace s'a-dorm.

În preajmă, aceiaşi larmă, care scădea parcă. Furtuna începuse să se ogoaie. Ca nişte păreri, chemerea santinelelor prindeă să se desluşască. arare.

Tovarăşul se mişcă şi oftă îndelung. Nu dormia, nici el. — Se sculă încet şi mâna lui îmi prinse pulpana

hainei. Mă trase lângă el. Şezu câtvă timp tăcut—apoi vorbi :

— Frate, uite, nu mai pot !... Mă stringe de gât !...

Mâni dimineată mă duc să spun !—şi tăcu.

— Ce să spui ?... Cui ?...

— Lasă !... Am să spun... La ce să mai ascund ?...

Tot o să se afle. Eu i-am omorît !... Mi-am făcut dreptate !...

— Pe cine ?—întrebăi înfiorat,—şi, fără să vreau, mă departăi puţin.

— Stai, aici, lângă mine. Ție nu-ți fac nimic !— Ce am cu tine ? Tu nu mi-ai făcut nici un rău... Și, poate și tu ai suferit !— Oftă iarăși—Și apoi, eu nu pot ucide nici un vierme... A ! Sangué !..., dar pe ei i-am omorît !... Nu cu mâna... nu eu !... Dumnezeu i-a prăpădit !... Mi-a făcut dreptate !...

— Bine, dar pe cine ?—făcui nerăbdător.

— Pe cine ?... Uite pe cine... Istoria nu-i lungă...

Nu !... E scurtă—ca și răzbunarea Madonei !... O ! și ea a iubit pe Crist, și oamenii i l-au răpit !...

Italianul se dădu mai aproape. Păru că privește îndărăt, la cei ce dormiau pe patul lung și urmă :

— Eu m'am trezit singur, la o mătușă, care avea o barcă veche, pe care-o închiria pescarilor. La ea am crescut, până am putut plecã și eu, pe nopțile liniștite, la pescuit,—departe... la larg.

O ! mătușă erã tare rea !... Noaptea, spre zori—când bărcile, grele, se întorceau în golf—ea mă sculã cu vorbe rãle, cu injurãturi, cu palme... „Scoalã, trãntore !... Dormi ?... — Eu te hrãnesc, te 'nbrac, și tu dormi ?“... Ce îmbrãcãminte !... Flanelele pe care le lepãdã Ordi—luntrașul cel idiot—care se plimbã dealungul țãrmului, cerãnd pomanã de la domnii ce veniau de la Messina ori Taormino... Și, porniam la furat !... Erã pește mult. Pescarii, obosiți, lãsau încãrcãturile la țãrm. Plecau sã se rãcoreascã la Vadori—cantinistul... Frumoasã femeie avea Lodi ista. Dar și mare bețivan... El bea cu marinarii și femeia se mânia—se mânia așa de tare... și plecã zile întregi—iar când se întorceã erã palidã... Și așa de obositã !...

Dar asta-i alt ceva !

Eu am crescut la mătușă, până n'am mai închiriat barca. Plecam singur cu ea. Pe-atunci muri și bătrãna Forbetta. Rea femeie,—de multe ori mă bătuse...

Oamenii nu-mi ziceau de cât *scialaquatore*,... știi, hoțul!... Nu mai puteam sta acolo. Plecăi. Am intrat în slujba unuia Troni,—Giaccopo Troni din Siracuza. Rău om—și crud. Eră bogat putred. Avea o mulțime de bărci. Și bea crunt—iar când venia acasă, îi bătea pe toți,—mai ales pe Fan'a. Frumoasă eră fata asta a căpitanului. Avea ochii negri, iar fața-i eră pârguită ca zmochina căzută din pom... Și toți știau de frica lui. Venia beat și eră crunt om.

Eu făceam și-mi vedeam de treabă. Pe mine nu mă bătea—dar, de la o vreme, ași fi vrut să mă bată. Mă dureau toate palmele ce i le dădea Fantei... Îi spuneă și vorbe grele... *puttana, sboccata*... Eră rău om, căpitan Giaccopo.

Ca să nu văd, plecam mereu la larg—chiar dacă nu-mi venia rândul meu. Când mă întorceam, Fanta eră plânsă și-mi eră milă.

Odată, stam pe năvoadele strânse. Din deal venia căpitanul Troni. Eră infuriat grozav. Când a ajuns în prag, s'a uitat în toate părțile. Nu era nimeni. Fugiseră cu toții.

El a stat acolo, așa,—apoi a răcnit : „Hee ! ô laa !“... Eră infuriat, tare. S'a uitat la mine. Eu l-am privit lung, mi-am scos pipa din gură și l-am întreat :

— E, căpitane, nu-i nimeni... Du-te și mai bea. Când te-i întoarce vei găsi pe spatele cui să te desmeticești !

El s'a infuriat mai rău, și-a răcnit și mai groaznic :

— Heee ! ôlaaa !—și-a intrat innăuntru.

De-acolo am auzit răcnitele Fantei. Am sărit. M'am năpustit în casă. Căpitan Giaccopo lovia pe fiică-sa, și-i spuneă vorbe urâte. Mi s'a innegrit inna-tîea ochilor și m'am răpezit.

— Să nu mai dai !—am spus. El a început a râde și-a lovit-o din nou.

— Să nu mai dai !—și-am scos cuțitul — un cuțit lung, cu care ucideam peștii cei mari, când se sbăteau tare în barcă.

Troni a prins a râde iar—dar, când a vroit să dea din nou, i-am pus mâna în gât și-am rădicat cuțitul.

El a făcut ochii mari, s'a uitat la mine și-a spus :

— Bine!—și-a plecat.
Când m'am uitat innapoi, Fanta fugise.

Sara ne-am întâlnit în golf. Dezlegam funiile bărcii, iar ea trecea spre grădini. Eră o lună plină, mare. De la larg suflă un vânt cald—trebuia să înceapă, încurând, *Sirocco*.

Fanta se opri, apoi s'a apropiat. Mi-a luat mâna.
— Avea o mână mică, moale. Ochii îi lăcrămau și mi-a spus, încet :

Ringrazia, Giovanni!—Și-a plecat.

He! Tu nu știi. Ce să știi tu?... Ești de departe.

— N'ai de unde ști cât de frumoasă eră Fanta!... Cât ne-am iubit noi!... Totdeauna, sara, eu ședeam pe barca răsturnată pe nisipul cald,—ea trecea spre grădini, și-mi spunea încet.

— *Buona sera, Giovanni. Che fai?*

— *Grazia, bene, signorina!*—Și Fanta pășia înainte, agale, legănându-se ca un val ce stă să bată stâncă țărmlui.

Noi ne-am iubit mult — aproape doi ani. În fiecare sară trecea Fanta, și, de fie-care dată, îmi dădea „noapte bună“.

Căpitan Troni n'o mai bătea,—dar, când trecea pe lângă mine, atât zicea :

— Hm!... bine!—și plescăia ciudat din limbă

Odată am plecat pe mai mult timp la larg. Când m'am întors, căpitan Giaccopo m'a privit rânjindu-se și mi-a spus :

— He, Giovanni, —Fanta se duce. A cerut-o... de la Taormino, meșter Dallio.

Atât am spus :

— Bine!—și-am plecat.

Ei!—dar asta-i altceva! Ce știi tu?... Ce-ți pasă ție?... Vezi, frate, când au pornit—in noaptea nunții—eră o furtună groaznică. Vântul răscoliă marea până'n măruntaie... Și toți erau beți.

Căpitan Troni și meșter Dallio răcniau să se dezlege funiile. Voiau să se pună'n price cu marea. Fanta plângea. Numai ea își dădea samă de mânia apei,—și se uită la mine cu ochii buni și rugători, ca'n sara ceia de demult.

Eu n'aveam nici o putere,—și-au plecat.

Am stat așa, mult. Vântul crește. Valurile azvârliau, departe, pe mal, bucăți de spumă grea, murdară... Atunci mi-am adus aminte că trebuiau să treacă pe lângă *punte*... Strașnici stânci mai erau și acele! Nu se vedeau de supt apă,—și multe bărci au despiciat.—Știi?... ca un cuțit, așa le tăiau.

M'am cutremurat! Departe se zăreau luminile bărcilor, pierind și rădicându-se pe creștetele valurilor... Mergeau într'acolo!

Am intrat în casă. Căpitanul avea un felinar mare, de vânt. L-am luat și-am eșit. Fugiam. Ce eră în capul meu, în inima mea, nu știu... Vedeam primejdia ce-o păștea pe Fanta și-mi venia să plâng.

Zoriam și mai tare. Poate își dădeau sama că pierduseră drumul și că moartea-i trage spre pieire... Dacă le arătam țărmlul, puteau scăpa. Acolo eră dos bun, și golful, aproape închis, strângea marea cu brațe vânjoase, potolind-o.

Dar tot atunci îmi năzăriă rânjitul căpitanului Troni...

—„He! Giovanni,—Fanta se mărită“... și vedeam și brațul meșterului, nesigur de beție, căutând mijlocul Fantei.. Și așa fi voit să se întâmple ceva!...

Pe țărml, drumul eră drept și scurt. Stâncile acoperiau, pe-alocurea, vederea. De la larg nu se vedea cărarea.

Furtuna crește grozav. Eră un uragan ca acum. Când mi s'a părut că zăresc, printre coline, vârful Etnei, mă îndreptăi spre mal. Acolo trebuia să fie golful, de dincoace de „punte“. Dacă le arătam, din golf, lumina spre larg, bărcile ar fi scăpat, călăuzite spre mal bun.

Nu vedeam la doi pași,—doar, din când în când, câte-o lumină a bărcilor, ce se luptau cu valurile.

Mă suii pe un dâmb. Se vedeă lupta năvilor de-a face „cap“ golfului... Privii împrejur. Noaptea eră neagră ca cerneala. Totuși, mi se pără că mă înșelasem. „Punțile“ îmi veniau în față... trebuia să le am de-a dreapta.

Atunci nu știu ce s'a mai întâmplat cu mine. În i-

nimă se zbăteau două puteri : dragostea Fantei și ura meșterului... Și am deschis felinarul.

Nava căpitanului avea cinci lumini. După jumătate de ceas le zării, parcă, îndreptându-se spre mine. Inima-mi bătea groaznic... Scăpau ?...

Dar, după puțin luminele începură a se clătina, — apoi se împrăștiară... Întâi două, patru..., până nu mai văzui nimic.

Nu înțelegeam !... Marea urlă mai tare. Ședeam zăpăcit. Înălțam felinarul cât puteam de sus, dar nici urmă de lumină. Bărcile nimeriseră „puntea“.

Spre zori furtuna se liniști. Marea mugea ca un taur obosit în curse. Spuma umpluse țărmul cu un strat alb, lipicios...

În fața mea se'nvolburau valurile, de-asupra „punții“...

După patru zile apa zvârli câte-va trupuri, la mal. Între ele eră și Fanta. Parcă dormea, obosită, după nuntă. Numai beteala îi lipsea...

Dimineată, tovarășul ceru să fie dus înaintea șefului închisorii.

De-atunci nu l-am mai văzut. Îl pusese într'o celulă, alături. Aveau să-l trimită spre Sicilia.

... Când ne scotea, la amiază, în curte, treceam pe lângă celula lui. Dinnăuntru venia ca o plângere ușoară, un cântec mълcom. Avea cuvinte frumoase, — le-am uitat acum. Paznicul spuneă că le scrisese Giovanni, pe părății celulei lui... Eră povestea dragostei aceleia senine și ucigătoare, ca și cerul Siciliei ce-o adăpostise.

Eug. Boureanul

SHAKESPEARE

OTHELLO

Actul I, Tabloul III, Scena II

Dogele, Senatorii, Othello, Brabanțio, Iago.

Dogele

Avem nevoie-Othello și fără 'ntârziere
De brațul tău puternic pe Turci ca să răpunem.
Ei sânt dușmanii lumii... *(lui Brabanțio).*
A! nu te-am tost văzut,
Seniore. Noaptea asta am fost lipsiți cu totul
De'nțelepciunea, sfatul și sprijinu-ți puternic.

Brabanțio

Și eu am trebuință de dumneata acuma.
Mă ierte-Altota Voastră, dar ce m'a deșteptat
Din somn, nu e nici gradul, nici ce v'a întrunit
Pe toți la ora asta. Acum nu mă'ngrijește
De loc binele public. Durerea-mi personală
Absoarbe și distruge oricare păs străin.

Dogele

Ce s'a 'ntâmplat?... Ce este?

Brabanțio

O, vai!... nenorocit
Ce sânt!... A mea copilă.. copila mea!...

Dogele

E moartă?...

Brabanțio

Da, moartă pentru mine! căci ea a fost răpită,
Sedusă, subjugată prin farmece și vrăji!
Numai prin vrăji, natura e lucru monstruos.

Dogele

Oricare va fi omul ce prin așa mijloace,
Atât de scelerate, răpit-a rațiunea
Copilei dumitale, chiar dacă vinovat
De-această faptă neagră ar fi propriul meu fiu,
Pedeapsa după lege el va primi-o 'ndată.

Brabanțio

Acesta-i vinovatul... El este-aici de față..
E Maurul-acesta ce l-ați chemat aici
Să vă slujiți de dânsul.

Dogele și I-iul Senator

Cum Maurul ?

Brabanțio

Chiar el !

Dogele

Ce ai de spus, Othello, la astă 'nvinuire ?

Brabanțio

Ce poate să mai spuie ?

Othello

Prea gravi și prea puternicii
Patriciani, ce-aș spune ? O, da... e-adevărat
Că am răpit pe fiica acestui brav bătrân
Și-adevărat mai este : acum e-a mea soție.
Aceasta e ofensa. Ca dar, nu mi-a dat cerul
A păcii limbă dulce. Eu de la șapte ani,
De când aceste brațe puterea au simțit—
Afară de acele, din urmă nouă luni
Ce-am petrecut aice zadarnic—mi-am găsit
Frumoasa-mi locuință, în corturi de război...
Din lumea asta mare, alt lucru nu eunosc
Decât ce stă de-a dreptul cu arma și cu lupta.

Luându-mi apărarea, nu voi putea să fac
 A-mi străluci 'n lumină și 'n chip neîndoios
 O cauză prea dreaptă !... Dar tot voi povesti.
 În vorbe, dar prea simple, o sinceră iubire
 Ce-i rudă cu natura, și voi putea vorbi
 Cu graiul meu cel aspru... de ce-am fost acuzat.
 De farmecul și vraja— prin care-am câștigat
 Pe-aceast'a lui copilă.

Brabanțio

Copila mea timidă,
 Copila mea modestă ! care nici o mișcare
 Nu îndrăzneă a face fără' de a nu roși,
 Ea să-și trădeze-onoarea, și anii, înfărșit ?
 A... nu, cu neputință !... Să căutăm pricina
 De vrem a ști lumina, cu cine poate pune
 Nelegiuri de-acesto la cald : în infern !
 Eu zic că prin putere de farmec—izbuti
 Pe fată să-mi răpească, ființa asta neagră.

Dogele

A afirmă nu 'nsamnă că ne aduci și probă,

I-iul Senator

Vorbește dar, Othello !

Othello

Atunco, vă conjur :
 Trimiteți voi s'o cheme ca să vorbiască-aici
 De față cu-al său tată. Iar dacă vinovatul
 Sânt eu, luați-mi gradul, încrederea și totul
 Ce de la voi îmi vine, și peste capul meu
 Sentința voastră cadă !

Dogele

Chemați-o dar aice !

Othello

To du atuncea, Iago, tu știi prea bine locul.

(Iago și câțiva ofițeri iesă)

Iar până o să vină, cu glasul meu cel sincer

Voiu povesti cum fost-a ; mă voiu destăinui
 Ca cerului puternic. Voiu lămuri 'n sfârșit
 Cum inima-i luat-am, și cum ea fermecat-a
 Pe-a mea.

Docele

Ascult, Othello.

Othello

Iubit de al său tată
 Eram, și prea adesea, la el mă invită...
 Istoria vieții mele cerea să-i povestesc,
 Cu de-amănuntul totul : și bătălii, asedii
 Și orice întâmplare prin care am trecut.
 Îi povestii viața din zilele dintâi
 Ale copilăriei și până în prezent,
 Și fapte dureroase și aventuri pe mare
 Și pe uscat, pe urmă : c'am fost dat în sclăvie
 După ce fui odată făcut prizonier,
 Și cum după aceea mă liberai eu singur.
 Urmăiu istorisirea, vorbind de subterane
 Adânci ca nesfârșirea, de munți care-ating cerul
 Cu vârful lor năprasnic, de stânci. Îi amintii
 De canibalii care se'nghit unii pe alții,
 De-antropofagi, de oameni... o ! care cu-a lor țeastă
 S'ntreacă a lor umeri nu izbutiau vr'odată.
 Desdémona atunce spre mine s'aplecă
 Și ascultă vrăjită tot ce îi povestiam.
 Gospodăria, grija o rechemau adesea
 Să meargă'n altă parte, iar treaba de-o gătiă,
 Se întorcea în grabă și vorbele-mi sorbiă.
 Băgând de samă asta, o oară nimerii
 Mai potrivită, 'n care fierbinte mă rugă
 Să-i fac povestea vieți-mi, din care ea o parte
 Putu s'audă numai, și făr' de luare-aminte.
 Am consimțit, și-adesea, din ochi-i am surprins—
 La povestirea crudă a unei aventuri
 Din viața-mi de-altă dată-curgându-i calde lacrămi...
 Și când îmi isprăvisem povestea, lungi suspine,
 Care ieșiau din pieptu-i, mi-a dat în schimbul ei...
 Și-mi zise : O ! ce straniu ! Atâta m'au mișcat
 Istoriile—aceste !—Ar fi dorit din suflet
 Să nu le-audă însă. Co n'ar fi da ca cerul

Bărbat pe ea s'o facă, să samene cu mine!
 Imi mulțami și-mi zise, că dacă aş avea
 Vreun prieten sincer și care s'o iubiască,
 Eu să-l învăț pe dânsul povestea vieții mele!
 Și dac'ar face-o astfel, cum am făcut-o eu,
 Și tot așa de bine de-ar spune-o, l-ar iubi.
 Cum îmi loviră-azul asemenea cuvinte,
 Vorbii și eu atuncea, și făr' de 'ntârziere
 Ea mă iubi de-asemeni, fiindcă am putut
 Să 'nfrunt așa primejdii.—Și eu, eu o iubesc
 De mila ce-o simțise de mine. Iat' aceste
 Sânt farmecele mele. Dar iat'o și pe ea...
 Ea singură să spună greșit de-am cuvântat.

State Dragomir

PE LUME-S FLORI...

Pe lume-s flori, sclipiri de aștri
 Și glas și zâmbet de copile,
 Cu visuri dulci în ochi albaștri,
 Inseninând a mele zile.

Dar când se'ntoarce toamna rece
 S'așterne bruma peste flori,
 Când prin văzduh furtuna trece,
 Aștrii se'ntunecă de nori.

Așa când bate vântul urii
 Și peste-un suflet de fecioară,
 Mânia-i stă în colțul gurii
 Și zâmbetul cel dulce zboară.

Teodor A. Naum

Cărări cu iarba legănată...

— Dușă V. Hugo, Les chatinents XI —

*Cărări cu iarba legănată,
Păduri umbroase, văi, coline,
De ce atâta jale mută ?
— Cel ce veniă vai ! nu mai vine !*

*De ce nu-i nimeni la fereastră ?
De ce'n grădină e pustiu ?
Tu, casă, unde ți-i stăpânul ?
— Aiurea-i dus, nici eu nu știu.*

*Păzește casa, câne !—Goală-i
De-acù.—Copilul meu, pe cine
Jălești ?—Pe tata.—Tu, femeie ?
— Pe cel plecat de lângă mine.*

*Și unde-i dus ?—În umbră.—Valuri,
Bătând în țărmul cel pustiu,
De-unde veniți ?—Din tainiți negre.
— Și ce-mi aduceți ?—Un sicriu.*

Teodor A. Naum

CRONICĂ ARTISTICĂ

— *Trei publicațiuni de artă* —

Virgiliu N. Drăghiceanu. *Catalogul colecțiilor Comisiunii monumentelor istorice, Buc., 1913.*

În starea de astăzi a lucrurilor, un studiu sintetic și complet cu privire la arta națională este cu neputință, din pricina lipsei de material adunat și de monografii asupra tuturor monumentelor noastre de artă. Va sta ca o pată în educația noastră modernă faptul că nu ne-am îndeletnicit de loc cu manifestările artistice ale neamului și n'am căutat a trezi interesul tinerimii pentru niște studii așa de frumoase. În tot învățământul liceului școlarul nu aude nici un cuvânt despre arta națională, necum despre cea generală; în Universități de-abia acum începe a se introduce învățământul artistic, cu destule piedici, și materiale și morale—materiale din lipsa muzeelor de mulaje, a colecțiilor de fotografii, stampe și reproduceri, morale din lipsa oricărui interes statornic pentru astfel de îndeletniciri. De abia acum începe adunarea de material și de abia acum se naște nevoia studinului frumoaselor arte. În rândul dintâi se cuvine să pomenim stăruința cu care Comisiunea Monumentelor istorice se îndeletnicește cu studiul artei naționale, atât prin trimeterea câtorva maiestri tineri să studieze arta bizantină la Ravenna sau Sântagură, cât și prin publicarea Buletinului ei. Interesanta colecție de icoane și alte obiecte bisericesti a Comisiunii Monumentelor istorice a fost sistematic organizată și d. Virgil Drăghiceanu a publicat în editura Casei Bisericii un catalog. Partea I, care a apărut, se înfățișează în cele mai bune condiții de execuție artistică, având un număr de 26 planșe și 7 minunate tricromii. Pentru a ne

da socoteală și de numărul și de epoca operelor din colecția Comisiunii Monumentelor istorice, găsim un tabel cronologic, din care sânt vrednice de amintit aceste date: avem un singur mss. bizantin cu miniaturi, din veacul al XII-lea sau al XIII-lea, o singură icoană bizantină, poate d'în veacul al XVI-lea, multe icoane, sfeșnice, uși ș. a., din veacul al XVII-lea, mai multe de pe la sfârșitul veacului al XVII-lea, foarte multe de prin veacul al XVIII-lea și de la sfârșitul lui.

În veacul al XIX-lea găsim un număr iarăș foarte bogat de icoane, dar printre care puține sânt vrednice de amintit ca vechime și valoare. Apoi, întrucât privește factura, operele și icoanele românești sânt foarte puține alături de acele de factură bizantină, bizantină-orientală, grecească, italienească, rusască și bizantină-slavonă—fapt care micșurează originalitatea noastră artistică, multe din aceste icoane fiind opere sau lucrute de străini în țară sau aduse de peste hotar.

Pe lângă acest material, Comisiunea Monumentelor Istorice ar trebui să adune un material bogat și complet pentru a se putea alcătui o colecție de copii după vechile picturi, lucrute *a tempera*, în oloiu, *a fresco*, sau prin alte procedee, care împodobesc monumentele străbunilor, precum ar fi minunatele frescuri de la Voroneț.

Dar pe lângă această orânduire de opere picturale, originale sau reproduse, pentru ca întreg trecutul nostru artistic să ne steie dinainte, Muzeul va trebui să cuprindă o secție de *mulaje* complete, după ușile, fereștile, catapitezmele și alte prețioase podoabe de artă, așa precum vedem reproduse toate monumentele, portaluri, uși etc. la Muzeul *Trocadéro* de la Paris. Numai astfel înzestrat, muzeul va face puțința începerii unui studiu temeinic privitor la istoria și evoluția artelor naționale bisericești și profane.

Numai atunci se va putea înjgheba o istorie completă a artelor noastre plastice.

Catalogul d-lui Drăghiceanu dă dovada unei munci stăruitoare și metodice, care se vedește mai ales în datarea și studiul tehnic al icoanelor, și va fi cea mai bună călăuză pentru acela carele ar voi să facă studii în Muzeul Comisiunii.

Studiul pus în fruntea catalogului său: *Ochire asupra artei naționale*, dă un rezumat presărat cu adevărate aprecieri asupra artei noastre, ieșită din obârșie bizan-

tină. Avem, cu toate acestea, de făcut câteva mici bagări de samă, asupra câtorvâ afirmări, care vor putea fi îndreptate la o altă ediție. Dl. Drăghiceanu are un stil încălcit și greoiu;—chiar la pagina X ne întimpină o frază cu greu de înțeles,—și desigur din grabă, a lăsat să se strecoare construcții greșite gramaticale. Astfel :

„Portretele lui Nicolaie Alexandru Basarab ne sânt conservate, dacă nu direct, *ci* după un prototip... (pag. XV), „în privința tehnicii icoanelor, după cum pentru pictura murală am avut fresca, aici avem pictura a tempera sau a *le détrempe* ; pictura à l'encaustique (cu ceară) fiindu-ne *necunoscută*“ (pag. XVII) ;

„Întrebuințarea uleiului pentru icoane începe numai de la finele veacului al XVIII-lea, când cdată cu decăderea simțimântului religios, *sub* suflul filozofilor veacului al XVIII-lea ; *se deschide* larg porțile realismului... (pag. XVIII) ; „fondurile sânt minunat lucrute în aur. așa că *pare* a formă chiar o lamă metalică... (pag. XX).

Privitor la locul citat : „pictura à l'encaustique (cu ceară)“, avem de făcut observația că d. Drăghiceanu confundă *encaustica* cu pictura cu ceară, confuzie care reiesă din faptul că autorul pune îndată după cuvântul „encaustique“,—care, fie zis în treacăt, poate fi minunat de bine tălmăcit pe românește, encaustică,—cuvintele „cu ceară“ în paranteză.

Una este *encaustica*, alta pictura cu ceară. Deși cea dintâi întrebuințază și ceară, particularitatea este—de unde i se trage și numele : de la verbul grecesc *εγχαίω*—că acest procedeu de pictură *mixtă* se folosește de colori amestecate cu ceară și rășină, topite și fixate cu ajutorul focului, pentru a fi apoi lustruite prin frecare. Pictura cu ceară este dimpotrivă o pictură *opacă*, alături de *tempera*, *pastel* și *pictura cu gumă* (*gouache*) și care are ca particularitate întrebuințarea colorilor pregătite cu oloi și detrapate, în momentul execuției, în ceară lichidă amestecată cu esență, fără mijlocirea focului, prin urmare fără encaustică. Cu acest procedeu pictorul modern Hyppolite Flandrin a zugrăvit minunatele sale tabeluri religioase din biserica Saint-Germain—des-Prés, din Paris.

În sfârșit, cea din urmă observație ce avem de făcut e că dl. Drăghiceanu nu vorbește nimic despre pictura moldovenească. mai ales de frumoasele frescuri de la bisericile lui Stefan, cum ar fi, de pildă, acele de la Voroneț sau Humor. Un singur cuvânt are d. Drăghiceanu pentru

pictura moldovenească, (pag. XX), atunci când vorbește despre influența picturii moscovite asupra celei moldovenești. Dar, cu toate aceste mici scăderi, care după cum am spus, pot fi înlăturate la o altă ediție, studiul d-lui Drăghiceanu e presarat cu observații drepte și va avea destulă însămnătate pentru înțelegerea icoanelor din Colecțiunea Comisiunii Monumentelor istorice.

* * *

Petre A. Antonescu. *Clădiri. Studii* ¹⁾.

Dl. Petre A. Antonescu dă într'o ediție, minunat executată din punctul de vedere artistic, o sumă de lucrări proprii, în care stăpânește mai ales nota națională : case, biserici, monumente, palate, încercări de arhitectură. Aproape toate aceste lucrări, fie executate, fie proiectate, sânt străbătute de aceiași concepție și de aceleași motive arhitectonice. Nu atât Palatul administrativ din Craiova (planșele 2 și 4), cu frumoasa scară de onoare (pl. 3), al cărei interior îl împodobesc groasele coloane cam greoaie, nici casa d-lui Marghiloman (pl. 6 și 7), nici proiectul de monument la Călugăreni (pl. 25), nici Proiectul palatului Comunal din București ne farmecă într'atăta. Dimpotrivă, cerdacul cu scara monumentală (pl. 5), adevărat studiu de arhitectură românească, vestibulul etajului Ministerului Lucrărilor Publice (pl. 19), cu arcade trilobate sprijinite pe groase coloane cu baza și capitelul înflorit și frumos ornamentate, scara de onoare de la acelaș Minister (pl. 18), casa Soare Oprea (pl. 31) și Cantonul Funcționarilor Ministerului de Lucrări Publice (pl. 32) ni par a fi cele mai frumoase, mai izbutite și mai caracteristice din punctul de vedere arhitectonic. Proiectul pentru construcția bisericii Epitropiei Madona Dudu (pl. 9) ne pare a fi prea bizantin, prea încarcat, cu prea multe arcade în înfățișarea exterioară, într'un cuvânt proiectul unui monument prea greoiu.

Credem că în arhitectura bisericilor noastre viitoare ar trebui să privim mai mult spre eleganța și gingășia arhitecturii moldovenești din vremea lui Ștefan cel Mare, ca fiind cea mai originală. Multe elemente romanice sau gotice apoi, am putea împrumuta din arta apusană : bolți înalte și luminoase, exterioruri impunătoare și decorații

1) București, 1913.

surprinzător de bogate ; am putea alege și mlădia, potrivit nevoilor noastre, asemenea elemente, pentru arhitectura bisericilor noastre. Fără voie gândul ne duce la curioasa clădire a Mitropoliei din Iași, care păcătuște și prin interiorul și prin exteriorul ei. N'am văzut o arhitectură mai hibridă decât aceasta, în care gândirea arhitectonică e abătută din mersul ei. În afară, trupul masiv al bisericii cu cele patru turnuri, ne dă înfățișarea unei clădiri de forma unei mese cu picioarele în sus, iar colonada de ordin grec din partea răsăriteană, ne dă cel mai vinovat efect estetic. Înăuntru lipsa unei cupole la mijloc, care să aducă spațiu și lumină, strică orice efect de armonie.

Arhitectura religioasă modernă își așteaptă încă arhitectul ei, și dacă n'o găsim nici în proiectul Bisericii Madona Dudu, sântem despăgubiți cu frumoasele clădiri de arhitectură a caselor particulare ce ni le-a dat d. Antonescu. Casa d-lui Oprea Soare, despre care am amintit, ne pare a fi cea mai izbutită și frumoasă clădire, în care, într'adevăr, aceiași gândire strabate tot monumentul. El poate sluji ca cel mai vrednic model de urmat. Am putea spune acelaș lucru și de înfățișarea exterioară a casei d-lui Brătianu, despre pavilionul central, mai ales (pl. 11). Numai cu arhitectura interioară nu ne împăcăm, căci nu înțelegem acoperișul în formă de boltă dat camerelor, (v. pl. 14 și 27)—el se cuvine monumentelor religioase și dependențelor lor,—precum nu înțelegem nici acea sobă (v. pl. 27) care pare a fi mai degrabă o „cheminée“. Aceste ale noastre impresiuni însă nu scad marile merite ale d-lui Antonescu și locul ce ocupă domnia sa în mișcarea noastră artistică.—Ceia ce este vrednic de înșămnat e tocmai punctul de vedere național din care privește arhitectul nostru manifestările artei. Arta, și mai cu samă arhitectura, este chemată să se lege de tradiție și să fie samă de manifestările de veacuri ale geniului național, să mlațieze și să completeze acest geniu mai departe, dezvoltând nu numai însușirile lui dar adaptându-le chiar unor forme nouă de imprumut. Sântem încă într'o perioadă de pregătire, ca în atâtea alte câmpuri de activitate, când elementele naționale stau împrăștiute. Arhitecții le caută, le găsesc, le culeg, le pun în concepțiile lor nouă.

Dar pentru ca izbânda să fie deplină, avem nevoie de cât mai mare stăruință și încurajare, de arhitecți, de sculptori și de pictori, formați la școala cea mai superioară, cu o practică cât mai desăvârșită, cu studii temei-

nice în cunoașterea desfășurării tuturor formelor artistice— pentru ca subiectele să fie la înălțimea unor adevărate opere de artă. Înțelegem că orice artist produce în puterea unui temperament și unui gust personal, dar dacă voește a fi sincer, nu va trebui să asculte numai de glasul imitațiunii, mulțumindu-și numai satisfacerea nevoiei lui estetice; el va trebui să nu uite în fiecare clipă de chemarea ce-o are în mijlocul poporului în care trăiește. Numai așa va fi înțeles și prețuit. Ca și răposatul Ioan Mincu, d. Antonescu s'a pătruns de aceste adevăruri și de meritele amânduror va ținea samă viitoarea noastră desfășurare artistică.

* * *

Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, an. V., 1912.

Ajuns în al 5-lea an al vieții sale, *Buletinul* însemnă o dungă din ce în ce mai luminoasă pe câmpul culturii artistice românești. Ca și în anii trecuți, întâlnim studii amănunțite și temeinice de d-nii N. Iorga, Lăpădatu, Ghica-Budești, Balș și alții. Arhitecții Balș și Ghica-Budești cercetează ruinele bizantine din orașul bulgăresc Meșsembria și ne dă unul dintre studiile, care dimpreună cu altele de acest fel, vor contribui la lămurirea multor întrebări din domeniul arhitecturii țării noastre. Acest oraș are numeroase ruine foarte bine pastrate, din vrâsta cea mai frumoasă a artei bizantine, și dacă nu ne par a fi superioare clădirilor din Constantinopol și Sf. Munte, cum cred autorii studiului, stau însă în frunte prin principiile lor decorative și constructive. Toate aceste monumente, după studiul autorilor noștri, cu toată greutatea de-a le clasă și dată, prezintă un tip întrucâtva deosebit de acela al obișnuitelor clădiri bizantine. Planurile și numeroasele fotografii vor putea călăuzi pe acela care ar voi să facă un studiu mai amănunțit. Ruinele mai însemnate sânt: *Mitropo'ia vechie*, de formă bazilicală, cu absidă, cu trei nave fără boltă, cu galerie și cu pronaos sau atrium; *Mitropo'lia nouă* tot cu asemenea plan, cu trei abside semi-circulare cu acoperișuri conice și cu două fruntoane la extrimitățile navei centrale, ca la bisericile romanice; *Biserica Sf. Ioan*, dreptunghiulară, cu forma de cruce care se cetește bine la exterior. *Bisericele Sf. Ion Aliturghitos* și *Biserica Pantocratorului*, amândouă în formă de cruce

greacă, *Biserica Sf. Mihail și Gavril* cu o turlă de mare diametru și *Biserica Sf. Paraschiva* formează un tot mai omogen. Privitor la aceste biserici, deși autorii fac unele mici asemănări cu Bisericile Domnești din Curtea de Argeș și Târgoviștea sau Bucovăț, susțin cu drept cuvânt, că nu se poate vorbi de o înrăurire a bisericilor messembriane asupra artei noastre religioase. Sigur este că biserica domnească din Curtea de Argeș are aceleași principii de compoziție și construcție în piatră alternată cu cărămidă, principii care se găsesc și la alte monumente ale noastre. Există desigur între toate, precum și între bisericile din Macedonia, Grecia ori Rusia, un acelaș fond comun bizantin, dar acest fond comun a luat mai mult sau mai puțin un caracter deosebit și original după țările în care s'a dezvoltat. Monumentele din Messembria, care au așa de mare asemănare cu cele din Mistra, reproduse și studiate cu atâta râvnă de cunoscutul profesor G. Millet din Paris, contribuie la cunoașterea artei bizantine din vremea când ea s'a răspândit în țările noastre (a treia perioadă de înflorire a artei bizantine, sec. XIV și XV). Ceia ce ne pare a fi mai prețios la aceste monumente este felul de decorație exterioară : piatră, cărămizi, teracotă zmlățuită, fel de decorație care face parte din tradiția noastră artistică, căci a fost așa de des întrebuintat și măestru și la noi ; de aceia trebuiește iarăș scos la iveală și aplicat în viitoarele noastre clădiri religioase.

Tot d. Ghica-Budești, de astă dată singur, ne descrie din punctul de vedere artistic biserica restaurată a Sf. Gheorghe din Botoșani ; un studiu istoric asupra bisericii scris de d. Lăpădatu îl precedă, iar un număr bogat de planuri și fotografii sânt mai vorbitoare decât orice altă descriere. Dl. Drăghiceanu ne arată, studiind-o și din punctul de vedere istoric și artistic, biserica Vodița ; dl. arhitect Trăjănescu ne duce la Biserica și la cele două cule din Măldărești,—adâncite studii de amănunt care vor fi de atâta folos la studiul sintetic al arhitecturii noastre și tot domnia sa scoate în relief frumuseța Mitropoliei din București, al căreia studiu istoric îl ia de la începutul ei și-l duce până'n vremile noastre. În sfârșit, d. Iorga ne dă un studiu mai mic asupra Schitului Fedeleșcioiu, în apropiere de Râmnicul Vâlcei. Acestor reproduceri și cercetări, vin să se adauge temeinicile studii istorice ale d-lui Lepădatu : biserica Sf. Gheorghe în Botoșani, despre care am amintit, cercetări istorice cu privire la meșterii biseri-

cilor moldovene din sec. XVI, și al celor muntenești din sec. XV și XVI, icoanele lui Barnoschi-Vodă din Moscova.

Buletinul mai cuprinde o sumă de comunicări, de note bibliografice și rapoarte oficiale, care mărturisesc viu interesul ce se poartă monumentelor noastre. Deși mai mult punctul de vedere istoric stăpânește paginile Buletinului, nu ne putem îndeajuns bucura de râvna și activitatea cu care este călăuzit. Când se va îmbogăți cu studii complete asupra monumentelor noastre religioase și profane, Buletinul va rămânea o podoabă artistică a României contemporane.

Alexandru Naum

S O N E T E

I

PĂSTORUL

*Se sprijină pe ghioaga lui cea veche
Cu gluga atârnată la spinare ;
El e pe cîmp, cînd soarele răsare,
Stînd visător, și cușma-i pe-o ureche.*

*De veacuri tot pîndește la hotare
Mândrie de ostaș fără păreche !
El cată la Suceava lui străveche—
Leit urmaș a lui Ștefan cel mare.*

*Mai încercați, stârniți-l doar o clipă
Și prindeți-l la luptă pe dreptate.
Cum vitejia lui se înfiripă,*

*Păzește-te, străine, de păcate ;
Căci vulturul își tremură-o aripă
Și ghioaga-i nestrujită, măi fîrtate!*

II

PRUTUL

Prutul liniștit și'ndreaptă
Apa lui răcoritoare
Ochii cât o văd în zare..
Bate malu'n partea dreaptă.

Plutele se duc ușoare,
Pescărușii se deșteaptă
Și zburând pe sus, așteaptă
Mica pradă'nnotătoare.

Visător pășesc agale,
Vine gândul să mă fure
Și mireazma de pe vale.

Iar sub margini de pădure
Prutul șoptește'n cale —
Duce dorul meu aiure.

G. Prut

CRONICĂ TEATRALĂ

— O pângărire a scenei moldovenești: piesa «Păiajenul» (?). —

În sările de 24 și 25 Aprilie s'a reprezentat pe scena Teatrului Național din Iași, de către societatea dramatică din București: (?) „Păiajenul“ și „Hamlet“. Am fi voit să stăruim numai asupra acestui eveniment artistic așa de în-samnat pentru viața noastră culturală, mai ales cu cât am avut dinaintea noastră pe cei mai superiori și buni artiști ai scenei românești. Acest eveniment artistic însă a avut un trist prolog, cu urmări care au jignit sentimentele Ie-șenilor, și care privesc mișcarea culturală a Moldovei. De aceea, sântem datori să ne oprim mai pe larg și să protestăm, în chip foarte legitim, împotriva spiritului anarhic ce stă-pânește cultura noastră superioară și în ceia ce privește teatru. N'avem nimic rău de spus de minunații artiști, care s'au aratat a fi desăvârșiți, a avea o școală și un talent de prima ordine, cu care se poate făli o instituție ca aceea a unui Teatru Național. N'avem nimica rău de spus, și nici nu putem bănui macar că artiștii bucureșteni au venit în capitala Moldovei însuflețiți de altă ceva de cât de focul și de talentul lor artistic.

Prologul dureros și realitatea ce s'a dezvăluit ina-ntea ochilor noștri se datoresc altor factori. Anunțân-du-se o piesă „Păiajenul (?)“ de un tânăr autor dl. de Herz —asupra valorii acestei piese vom stărui mai jos—publicul ieșan cel cinstit și pătruns de menirea artei adevărate a ramas uimit și deziluzionat. Se știă de mai painte atmos-fera ce s'a creat cu privire la Teatru moldovenesc, aceea de a fi un teatru de a doua mână, se știă de spiritul de reclamă și de spiritul ostil al scriitorilor tineri din Bneu-rești în potrivea Moldovei, de oarecare izvoare de inspirație a piesei „Păiajenul“ luate din minunata „Gura Lumii“ a d-lui

I. Găvănescul, se mai ştia în fine de lipsa oricărei valori a piesei puse pe afiş, şi cea ce este mai grav, de aluziile răutăcioase ce cuprinde această producţie literară, cu privire la Moldoveni. Acestea se ştiau de mai înainte, şi în momentul rădicării cortinei un ropot de proteste şi de şuerături, îndreptăţite, ale publicului a izbucnit atrăgând luarea aminte a celui alt public neştiutor. Cine nu ştie că odată cu biletul de intrare se cumpără şi dreptul de a protesta, dacă piesa va fi slabă sau va jigni publicul înaintea căruia se joacă. Şi fluerăturile au fost îndreptăţite, căci oricine a văzut la urmă că piesa *nobilu'ui* dramaturg român *de Herz*, deşi ajunsă la Bucureşti la a 35-a reprezentare, a avut o adevărată cădere şi credem că nu va mai vedea lumina rampei, — cel puţin pe scena teatrului *Naţional* din Iaşi. În contra deci a piesei şi în contra spiritului ei şi a bajocurilor faţă de Moldoveni, au izbucnit fluerăturile şi o mai spunem a doua oară : nici decum împotriva artiştilor. Publicul a fost foarte îngăduitor : reprezentăţia a urmat şi s'a petrecut în linişte. Tot vechia cuviinţă şi îngăduinţă a Moldovenilor ! La a doua reprezentăţie, cu minunatul artist care a intrupat pe nefericitul prinţ al Danemarcei, dl. Demetriade, publicul a subliniat cu aplauze şi a ascultat cu religiozitate această capodoperă. Aice, cine ar mai fi avut de protestat ?

Urmările acestui prolog însă, trebuie să ne oprească. În jurul fluerăturilor de la prima reprezentăţie, a trebuit ca aşa numita presă-revolver să-şi înceapă tipetele ei desfrânate. În acest oraş, odinioară cu o cultură aşa de strălucită, totul e menit pieirii ; totul decade şi se injoseşte, focarele de cultură nu mai au chemarea lor, lepra străină se întinde pretutindene şi numai ura, invidia stearpă şi intriga stăpânesc. Deci... articole de gazetă, panflete ordinare în care s'au insultat profesorii, studenţii, artiştii. Unul acopere cu insultele cele mai triviale pe eminentul artist d. State Dragomir, aruncându-i şi calomnia că a pus la cale fluerăturile ; un altul, în spiritu-i talmudic, plin de obraznicie, ca într'o ţară unde crede că nimene nu-l poate cenzură, îşi revarsă toată ura împotriva Teatrului şi împotriva artistului Dragomir—aceasta din cauză că o coreligionară de-a lui, cu al cărei nume nu vom înegri această pagină, a fost fluerată de publicul românesc şi a fost respinsă de pe scena teatrului din Iaşi, aşă după cum se conveniă. La „Iaşi s'a fluerat, se flueră şi se va flueră“—aşă se exprimă în stilu-i talmudic unul dintrânşii—şi vom adăugi noi : todea-

una, de câte ori se va aduce un atentat sentimentelor publicului, reputației artiștilor și ori de câte ori ar mai îndrăzni cineva să se atingă, de tradiția noastră. Că doară nu va ajunge Teatrul pângărit ! Dar nu e numai atâta. Atmosfera aceasta de calomnie, și de mișelie se strămută la alt pamflet din Capitală, „Rampa“. Dl. Director al Teatrelor vine cu expresul la Iași, și fără nici o condescendență față de comitetele de lectură și administrație, față de Directorul Teatrului, cere anchetă, așa din senin, în contra d-lui Dragomir ; dl. Ministru al Instrucției trimete pe un inspector să facă ancheta... Sântem, după cum se vede, în fața unui sistem, cunoscut dealtmintrele, în potriva căruia orice om cinstit, orice moldovan trebuiește să protesteze. Iașul știe să-și apere teatrul și artiștii săi și-l va apăra todeauna, de câte ori ei și directorul și comitetele se vor găsi injurate, așa după cum au fost. Ce-a luat Teatrul din Iași din gloria Teatrului Bucureștean ? Cu ce a fost jignit acesta din urmă ? E, de alt-fel, o întrebare care nu trebuie pusă și artiștii înșii vor recunoaște că pe dânșii îi leagă numai talentul și iubirea de artă. E uimitor cum, în biata-ne țară, nechemații și străinii nu sânt trași la răspundere pentru atmosfera de calomnie și ură ce-o răspândesc pe sama noastră, a Românilor. Actul contra d-lui Dragomir nu poate fi asamanat decât cu cea mai de rând mișelie. Nu are nevoie eminentul nostru artist și profesor de apararea noastră. Talentul d-sale, munca activă de atâția ani, iubirea cu care cultivă arta sânt de toți cunoscute. Oricine e dator a-l apăra. Ne mirăm cum de nu s'au găsit câțiva tocmai din rândul clevetitorilor, care să fluere la reprezentăția de-a doua, Hamlet, cu dl. Demetriade, și să arunce pe sama d-lui Dragomir acest lucru, știindu-se că d-sa este acela care joacă pe Hamlet la Teatrul din Iași. Li-au scăpat din mână acest mijloc perfid, căci ar fi putut răzni cu furie : ce probă mai bună decât invidia artistului ieșan față de cel bucureștean ! Am văzut însă tocmai că la Hamlet, sala, deși mai goală, intrunise destui oameni aleși ; nu mai eră tot acel public frivol care aplaudase cu o sară mai nainte „Păiajenul“ și care se desfătase la auzul trivialităților d-lui de Herz. Acum ia să vedem și piesa acestui *mare dramaturg român*, piesă al cărei succes l-au trâmbițat camarilele literare ale „cafonelelor“ și „teraselor“ bucureștene, unde se face literatura românească și de unde iesă marii scriitori „consacrați“ ai neamului acestuia.

Ne aflăm la băi într'o societate de tipuri deosebite, a căror ocupație este bârfirea și calomniia. Printre aceste tipuri e d-na Mira Dăianu în sama căreia și tinerii și femeile aruncă cele mai răle purtări. Ea trece în ochii noștri drept o femeie destrabalată, încunjurată de tineri care o vânează și cu care ea totdeauna glumește. Intr'a-devăr, această Miră se mișcă în această lume de franțu-ziți, de femei ușoare și de săcături (această lume e simpatia autorului) cu mișcări foarte libere și provocatoare. Ea se închide, pe rând, cu fiecare tânăr care o curtenește, în „odaia neagră“ unde „developează“ fotografii, cântă în mijlocul lor cântece „ușoare“, franțuzești—autorul e un om foarte suptire,—cântă într'un boschet, noaptea, cu trei domni (aceasta o aflăm din gura unei prietene a ei) și toate aceste le faco „într'adins“. Ii place tot felul de „conversații“. Așa când un personagiu, Iorgu, îi spune că: „singurile corpuri de care vârsta îmi mai permite să mă ocup, sânt dezbaterile corpurilor legiuitoare din 89“, Mira, fără a roși îi răspunde, cam tot în astfel de termeni: „corpuri, cam... cum să spun, trecute“. În această lume în care se învârte Mira, se găsește un tânăr Florini, care o iubește la nebunie, dar care o și urăște, în acelaș timp, văzându-i purtările și auziud ce se vorbește despre dânsa. Ne-am așteptă dar să începă o intrigă, un conflict. Acestea nu există, căci toată desfășurarea actului II și III (amândouă, la un loc, lungi ca actul I) stă în cearta acestor două personaje cu toane: se ceartă, se bănuiesc, iar se ceartă... Rezultatul e că deodată, așa din senin, Florini nu mai crede că Mira are amanți și nu mai crede minciunile lumii. Din om pornit, energic, bănuitor, deodată devine blând ca un mielușel și-i cade la genunchi,—iar Mira îi descopere toată taina... purtărilor ei. Mira, deși văduvă e „domnișoară“. Și-i spune: „O! de câte ori, într'un cerc de femei și unul de fete, n'am vrut să aleg pe cel de fete, dar a trebuit să mă stăpânesc, a trebuit să aud și să vorbesc tot felul de lucruri, pe care femeile le vorbesc între ele și din pricină că n'am vrut să se înțeleagă că n'am fost nici a barbatului meu, a trebuit să îndur învinuirea că am avut nu știu câți amanți. Dar nu-mi pasă“. Cum se poate ca o ființă cu purtări așa cum le-am văzut, să iasă la sfârșit... domnișoară. Nici de cea mai elementară lege a dramei: caracterul, unul și acelaș, de la începutul până la sfârșitul piesei, habar n'are autorul. E în zădar a stărui mai mult și a mai căută cum autorul a des-

cris caracterele. Ca și intriga, ele lipsesc. Se perindă numai pe dinaintea noastră tipuri ordinare, vorbind în dialoguri de crai de mahală sau de săcături. Autorul n'are nici cel mai mic simț de artă. La această lipsă de valoare, pe care publicul bucureștean n-a putut-o vedea, se adaugă cel mai mare atentat în ce privește limba. Fără nici o sfială, fără nici o pricepere,—ca cei mai mulți așa numiți „tineri scriitori“,—autorul crede că-i este îngăduit a vâri forme corupte și a-și bate joc de limba românească. Cu forme și expresii cam de acestea: *aia, ala, dupe, după vremea lui Știrbei* (=de pe), *s'a făcut ora trenului* (pag. 32), *înainte să moară* (pag. 82), *o place toată lumea* (pag. 83), *era* (=era) (pag. 100), *măine* (pag. 109), *micul meu drag* (pag. 111), *nu se știe pe cine ar plăcea* (pag. 56) și cu alte asemenea bazaconii n'are ce căută un autor în literatura română; el intră în rândul gazetarilor talmudici, care ne-au adus în asemenea hal. Ce să mai zicem de forma *paiajen* în loc de *paianjen* sau *paingân*? Dar de forma *poște*?! (pag. 8). Să deschidă autorul pe Creangă și să vadă deacolo ce înseamnă asemenea cuvânt. Do acolo va afla și leacul cu care trebuiesc tămăduiți asemenea stricători de limbă. „Pândim, zice Creangă, când erau ceilalți duși de-acasă și ne apucăm de făcut *poște*, ca s'avem pe mai multă vreme. Câteva pături de hârtio, lipite una peste alta, cu sânu de lumânare topit pe lângă foc, puse încet la talpe când doarme omul greu, și aprinse c'un chibrit, mai sfânt lucru nici că se poate!...“¹⁾ Mai sfânt lucru nici că se poate! Uimitor! Dar și mai uimitor când veți vedea acum cum e schilodită și biata noastră moldovenească. Ignoranța autorului de Herz, a întrecut aici margina. Intr'adevăr, un moldovan, Gorcea, vorbește astfel:

„Unde mergeți bre? Timp de plimbare e aista? Nu vedeți că *ploaie*? (pag. 11) *Și, se ploae*. Ia să vedeți (mai sus eră *videți*!) *se vino*. Colo s'a acoperit *șerul ca cu o oghiulă*; și e o zăpușală, pe *șinstea* me, că-ți vine (mai sus era *rini*) să turbi. (ib); Parole d'honneur. Mă rog matale, dacă voiai să stupești, stupeai pe *șineva* în *șcafă* (ib); *se e bre de vă tot șertăți* (pag. 12); nu *fășcă* (?) una ca aiasta că te *friji* (ib); *Se* să fac. Sânt bine! Mata? numai cu ploile *aista* a mun (?) gutunar cumplit (pag. 36); *nu mai mântui* aiștea cu politica (pag. 42); *șe* cuvini, pentru că Răzor îi moldovan—*șe* pentru ce Moldova care a făcut a-

1) I. Creangă, volumul 2, Iași 1892, pag. 101.

tătea *sacrificării*, să n'aibă un reprezentant în guvernul de față? (pag. 66); Știu bre, *șe mic* îmi spui (pag. 67).

Un asemenea atentat adus limbii moldovenești, când îndrăznește cineva a jucă o piesă ca „Păiajenul“ pe scena teatrului la care a lucrat Alexandri, Cogălniceanu și Costache Negruzzi, trebuie înfierat cu toată energia. Și iată împotriva cui au izbucnit fluerăturile. O asemenea batjocură literară adusă moldovenilor nu știm dacă o mai găsim undeva. Unde a auzit acest îndrăzneț „literat“ pe un moldovan zicând : *șinste*, ca cu o *oghială*, *că ploaie*, *șcafa*, *friji* și alte expresii de mai sus? Le-o fi auzit autorul desigur, de la vre'un „jidăni“ din Moldova, cu pretenții de literatură, pripășit pe terasele bucureștene, sau de la vre-un comisionar, undeva, prin tren. Sau poate atovismul și educația primită de autor este de vină?

Dl. de Herz a protestat că nu-i „evren“. Il credem, dar nici român nu-i —câci așa se explică și ignoranța în ale limbii românești și în aceia a dialectului moldovenesc.

Am fi dorit să nu ne fi oprit așa de mult la o piesă și la un autor de tagma d-lui *de Herz*. Desigur că'n altă țară nu s'ar fi găsit scenă unde să se joace o asemenea „elucubrație“. Dar am făcut-o ca să atragem privirea asupra unei primejdii ce ne amenință. Am mai făcut-o ca să ne apărăm scena, artiștii insultați, publicul luminat—pentru care scriu — și am făcut-o, în sfârșit, ca să știe că nu se va mai îngădui ca toți necheamații să ne pângărească limba, sentimentele și tot ce avem mai scumpe în țara noastră. Grajdurile lui Augias trebuiesc curățite!

Roman Mușat

Cărți nouă

Cu prilejul unui volum de Elena Farago.—Sânt oameni care socot că-i foarte ușor să scrii. Hârtie, cerneală și pană... și operile vor ieși la lumină. Puțină încurajare, apoi, și o bună primire din partea unei critici care să-ți bată'n strună... și treaba merge găitan. Talentele răsar cu duimul, mișcarea literară crește, numărul revistelor cu *programe* sporește și cultura se întinde în această țară plină de ignoranți și de-o țărănime analfabetă.

Se întâlnesc toate curente, mai ales acel curent simbolist, copie a celui francez. Se întâlnesc toate tendințele. Astfel, unul din meșteșugurile celor ce scriu este câteodată *specializarea* întru anumită direcție. D-na Elena Farago, care a „debutat“, sânt acum câțiva ani prin două volume de versuri, a scos de curând un nou volum. Dăunăzi scosese un volum modest de poezii pentru copii; de paști un altul. Poezii pentru copii! E și aceasta o artă foarte delicată, unde trebuie multă duiosie și multă gingășie femeiască. Se pare că acest gen i-a plăcut d-nei Farago și a gândit că aceasta este calea, în care-și va găsi gloria.

Un elegant volum, cu o copertă viorie—piața cere ca exteriorul volumului să atragă privirea — cu hârtie bună, tipărit în editura revistei „Ramuri“, vine în zgomotul recenziilor de gazete și reviste, să atragă și luarea noastră aminte. Cetitorii vor judecă acum cuprinsul lui. Se intitulează „*Din taina vechilor răspântii*“ și cuprinde mai ales nota originală a celei ce scrie: simpatia și interesul pentru copii. Deschidem la pag. 1, și dăm de o poezie confuză,—confuzia este o însușire a autoarei noastre și ea vine din influența ce-o are poezia simbolistă asupra d-sale (autoarea chiar în acest volum are poezii simboliste traduse).

Ce poate înțelege chiar cel mai binevoitor cetitor din următoarele înșirări de strofe:

Din umbra căilor piezișe,
Din norii cerului închis,
Din tot ce'n suflet mi-a deschis
Seninul bolților din vise,—

În șoapta versului v'am strâns,
Din tot ce n'a putut să stângă,
Dir tot ce n'a putut să plângă
Prinosul unui dor neplâns..

Și'n șoapta voastr-am vrut să spun Și'n versul vostru-am vrut să cânt
 Ce viața-mi n'a putut să spună,— Ce viața-mi n'a putut să cânte,—
 Din tot ce n'a putut s'apună'n Din tot ce n'a putut s'avânte
 Amurgul unui crez nebun... Aripa unui vitreg vânt...

Ce însămnă : *umbră căilor piezișe, seminul bolților din vise, prinosul unui dor neplăns, amurgul unui crez nebun ?* Și ce mai însămnă alte asemenea întunecimi de gândire, care se găesc în fiecare poezie ? Revolta însă te cuprinde când dai de ne mai pomenite platitudini de stil, de expresii,—care n'ar merge nici în proză, necum în poezie,—cum rar se pot întâlni la cineva care scrie,—și aceasta am simțit-o mai ales în acele schițe după natură, care au de subiect iarăși copiii. Nu sânt subiecte care n'ar putea închide simțiri poetice și delicate, dar așa cum ni le dă autoarea, cu aparatul ei propriu de cuvinte, scoboară poezia și arta cu adevărat în *noroi* (noroiul este un cuvânt foarte drag scriitoarei). Vom alege o singură poezie, pe care o dăm de model—frumos model, n'avem ce zice—și pe care o transcriem iarăș în întregime :

Mama-i dusă 'n târg și tata
 După treburi—el, stă jos,
 Și, cu fruntea strânsă 'n palme
 Plănuște-un joc frumos.

Cu un om ce-și știe rostul,
 Robotește-acum tiptil :
 Într'o ladă hârbuită,
 O să-și facă «motobil».—

O, ar ști el să se joace—
 De-ar avea eu ce—dar faci
 Jucării din ce-ți dă mâna,
 Când părinții sânt saraci.

Scăunașul mic e «capra»
 Și ulciorul e motor,—
 Să mai spue ș-azi părinții
 Că nu-i mare Puiu lor!...

Aceasta se numește poezie ! Autoarea ne arată copii, care stau lângă purceii și cloștele care scurmă pământul, ori „cântă slavă“, dimpreună cu rățele într'o băltoacă care îi stropește cu noroi, în apropiere de „pomi spalați de praf“, ori bat două (numai „două“ !) scânduri într'un cui, ori copii care pică „în glodul din stradă“, ori care fac din lăzi hârbuite „motobil“, din scăunașe mici capre și din ulcioare „motoare“. Delicatei autoare îi plac obiectele și expresiile ordinare : *băltoacă, paturi pline de foale, blide de bucătărie, ceanuri, lăzi hârbuite, rufe boeresti, cazane, fier-tură, zdrențe, blidute de fier*—lucruri care îmbrăcate în versuri, ne dau impresia că autoarea se pricepe foarte bine în ale bucătăriei și gospodăriei. Nu ne îndoim ! Dar nu despre aceasta e vorba !

Aceste platitudini, extraordinare într'o poezie, întunecă și celelalte poezii ale autoarei, în care vrea să în-

chidă alte impresii, dar și'n aceste nu găsim nici măcar o scânteie, ci înșirări de versuri sunătoare, de imposibilități, de confuzii, de lipsă de armonie. (Ca exemplu : *astă seară-i seara mare*, repetat de două ori.) Au mai scris femei în literatura noastră versuri de-o gingășie și sensibilitate feminină : Veronica Micle, Matilda Poni, Lucreția Suciu și acum în urmă d-ra Cunțan, dar deosebirea dintre ele și autoarea de azi e că acele scriitoare au știut ce este arta. Incurajată de atmosfera unui public ignorant și nepriceput în ale artei, autoarea a stărnit înainte în această direcție. Așa am văzut reproducă în revista „Ramuri“ o poezie, care pune vârf genului de predilecție al autoarei.

Nu ne mirăm atâta de asta, pe cât de sorioasa revistă „Ramuri“ care găsește cu cale să publice asemenea platitudini. În No. 7—8 al acelei reviste, nu numai că se vorbește de „talentul cu atât de multe însușiri al d-nei Farago, care cantă cu o gingașie îndărătnică să ridice poezia în deplina puritate a unor sfere“... Din lipsă de spațiu, nu putem imita revista „Ramuri“ și tare am fi dorit s'o facem, să reproducem adică și noi poezia : „Intr'o zi de Paște“, pentru ca să nu lipsim pe cetitor de-o adevărată emoție estetică.

În acea proză versificată e vorba tot de copii, care ciocnesc ouă, pe când „mamica“ lor e bolnavă și „tăticul“ e suparat din cauza asta :—de aceia „șăde mielul negus-tat și plăcintele pe tavă“ (predilecția d-nei Farago și din volum!) și copii plâng și „se roagă lui Isus“ ca să nu facă suparare mamei lor. Dar „tăticul“ le aduce un „ou de șocolată“ și

„Sar copiii dintr'odat'
 „Și-l sărută spunând : tată,
 „Noi ne-am închinat și iată
 „Că Isus ne-a ascultat“.

„Și se duc pe urmă, și,
 „În odaia lor, ei cată'n
 „Ouăle de șocolată—
 „Ce anume vor găsi“.

Și cei trei copii găsesc, fie-care, „bomboane“, „trei mici creioane“, și „un mielușel“. De bucurie copii „din toate au mâncat“. (Și din creioane ? Dar „mielușelul din ce eră ?“) Sărmană poezie în ce hal ai ajuns !

A. A. N.

Homer. Iliada, traducere de G. Murnu ¹⁾ (cânt. 13—24).

Apariția volumului al doilea din traducerea Iliadei de către Dl. G. Murnu, care cuprinde celelalte 12 cânturi ale epopeii omerice, ne dă un nimerit prilej de a stărui, nu atâta asupra valorii ei netăgăduite, pe cât asupra însămănătății, pe care ar trebui s'o aibă în mișcarea noastră literară. Indrăznim a mai apăra pe Homer—deși însuși acest fapt denotă înapoierea culturală a unei societăți—pe deoparte, fiindcă drumul pe care au apucat multe din tinerele noastre talente—sau care se pretind a fi—dă de gândit ori cărui om cu puțin bun simț, iar pe de alta, fiindcă sântem, totuși, pe deplin încredințați că băgăciunile goale ale simbolistilor români, sporite de larva asurzitoare a recenziilor de prin ziare, care-și iau rolul și de îndrumătoare a gustului în literatură, nu vor înăbuși zângănițul armelor lui Homer și cu el, glasul adevăratei poezii. Să credem oare că aceasta se poate prefăce după gustul și toanele vreunui din noi? Să credem că poezia își îndeplinește înalta sa chemare educativă, când o înțelege numai acel care-o scrie? Și să credem, în sfârșit, că redacțiile ziarelor noastre sânt chemate să verifice mișcarea noastră literară, batjocorind ce nu li convine și tămăind pervertirea gustului în literatură? Ierte-ni-se dacă într'o revistă pur literară, sântem siliți a ne ocupa—și cu un prilej în care ar trebui numai să laudăm—de halul în care am ajuns, în biata-ne țară, cu îndrumătorii opiniei noastre publice și chiar a mișcării literare de la aceleași ziare. Când cutare poet este decretat, dedesuptul unui titlu care bate la ochi, ca un «mare meșteșugar artist și până astăzi poate singurul poet care a adăugat în literatura românească una din marile și elocventele caracteristice ale monumentelor vechi: patina vremii» (?), ce să caute bietul Homer, divinus Homer, printre «evocatorii și prestidigitatorii trecutului, printre arheologii senzațiilor culesse prin pensionare și de-a lungul străzilor misterioase»?

De aceea, tace critica la apariția traducerii d-lui Murnu, căci știm cine-o face și știm că acei care-o fac n'au nimic comun cu arta adevărată, dar în schimb înalță osanale atunci când îi convine, adică atunci, când e vorba de vr'un pseudonim, sub care se ascunde cine știe cine, ori de un pretins poet simbolist, căre-i servește ținta lui corupătoare prin cele mai extraordinare elucurbații de cugetare și de stil. În zadar! Nu cu vorbe goale, care sună din coadă și sfârșe de zăpăceala unor minți striccate, se face educația unui popor. N-ai văzut nicăieri, fiindcă nu se poate. Ni trebuie cugetare sănătoasă, limpede și cinstită, sutlet curat și bun simț pentru crearea unei literaturi, ni trebuie opere de educație națională. Mai ales nouă. Printre acestea, Homer e una. De aceea noi salutăm cu acelaș entuziasm, cu care am salutat, la apariția acestei reviste, primele cânturi ale Iliadei d-lui Murnu, și volumul de al doilea din traducerea D sale. Înțelegându-și adevărata menire de îndrumător, *prin fapte*, a culturii noastre, traducătorul poet ni a înzestrat literatura cu cea mai frumoasă carte, pe care geniul a dat o omenirii, spre desăvârșirea ei.

T. A. Naum

G. Ghiulea și G. Vâlsan—*De la Românii din Serbia*. Buc. 1913.—1 vol. 400 pag. cu hartă, fotografii, note și glosar.—pr. 3 lei.

Cei dintâi culegători de literatură populară a Românilor de pe malul drept al Dunării,—d-nii Ghiulea și Vâlsan se dovedesc pe

1) București, 1912.

deplin pregătiți pentru asemenea grea și delicată însărcinare,—ce par
ași fi luat numai din dragostea pentru atari cercetări.

Adunate de la Români din Serbia — de la cele 300 de mii de
vieți românești, gonite peste hotare de vitregia împrejurărilor de sub
domniile fanariote—baladele, cântecile și poveștile, care alcătuiesc cu-
legerea aceasta, nu înfățișază alt interes de cât acel al învederării
dăinuirii unei vieți intense românești, dincolo de Dunăre.

Ni se dau în total 51 de balade,—pe care culegătorii le subdivid
în balade voinicești, pescărești, păstorești, de iubire și cu cuprins
mitologic,—câteva «frângurele»—poezii lirice—și 5 povești în proză.

Ne îngăduim totuși o observație, —și aceasta privitoare la toți
acei ce strâng atare material—: nu se pot, oare, lipsi culegătorii de
povestitori de-aceia poznași, cari par a fi culeși în deajuns târ-
gurile, pentru a vâri, în povestirile lor, reflecții și adăugiri perso-
nale—oare cum—care stracă farmecul povestirilor, neizbutind să le a-
dange de cât ridicolul ?

Formele corupte ale cuvintelor orășanești nu servese nici stu-
diilor folclorice, nici studiilor filologice—întru cât credem că nu pe
asemeni schilodiri se pot întemeia legile prefacerilor lexice a limbii
unui popor.

Putea să lipsiască : «să merg la grădina *publihi* (p. 358)—care
se repetă în chip supărător—și altele încă câteva.

Deobște vorbind, culegera e îngrijit făcută, de și nu fericită
în alegere,—judecând, mai ales, după «lămuririle» date la sfârșit,
în care se arată amintirea unor legende, care ar fi fost cu osebire
interesante, mai ales studiului comparativ al migrațiunii legendelor
populare.

— În editura Minist. instrucțiunii publice, apare vol. XXI din
«*Studii și Documente*»—privitoare la istoria Românilor.—Documente
interne,—«*Miscellanea*» publicate de prof. *N. Iorga*,—care cuprinde
în cea mai mare parte a lui, acte adunate din Moldova, Bucovina și
Basarabia.

— D. N. Pandelea a dat la iveală în românește, și în edit.
«*Minerva*», o bună traducere în proză a *Enicidei* lui Virgiliu.

E. B.

Insămnări mărunte

— În «Junimea Literară» din Cernăuți un articol «Lupta noastră pentru limbă» de dr. I. Nistor, privitor la revoltătoarea încălcare a drepturilor de folosință limbii românești înaintea dregătorilor țării,—drepturi recunoscute, în chip tacit, prin legile austriace.

Totuși atragem luarea aminte a d-lui Nistor—cu toată înfăcărarea,—care-i stă atât de bine—asupra unui fapt, care privește graiul întregii suflări românești din Bucovina: instrăinarea lor de limba cea adevărată, necunoașterea limbii pe care cu atât drag o apără. Și doar Românii bucovineni au puțința s'o cunoască îndeajuns, prin atingerea cu cultura și lumea românească de aici.

Sună sălbatec ziceri ca: *pretenziune*, părțile litigante... *să se uzeze*—în înțeles de: să întrebuințeze,—*a ne provoca*—în loc de: a ne referi,—*inarticulat* în constituție, în loc de: trecut în constituție,—*conversație*,—*a converză*,—*datorință*, *a se pune afară de lege*,—*acură-teață*, *apoiu*, *a defige*, *precluziv*, *praxă*, *evalificat*, *fîrmă* în loc de: fermă, temeinică,—cea dintui neavând, în limba noastră, românească, decât înțelesul ce i se dă în rostirea firma prăvăliei» (*l'enseigne*—la dită—die Firma),—*țină cont*,—facem aceasta din *animozitate* față de limba-i...,—*bagatelizat*,—ș. a. m.

Doar sunt destui cari vorbesc și scriu *curat* românește și în Bucovina, și, iarăși, prea e frumos rostul tinerilor cărturari bucovineni, pentru a li mai fi îngăduită o atare necunoaștere și schilodire a limbii pe care-o apără atât de frumos.

— D. Dr. Weigand pare a nu cunoaște în deajuns limba pe care, cu destui bani românești, zice că are menirea și dragostea de-a o dezvălui străinătății.

De chipul cum trebuie să-și fi îndeplinind rosturile, la care se crede chemat, dă dovadă când ne afirmă, nouă—celor ce-l putem controla, fără să ne facă să-i credem curioasele teorii—printr'o foarte autoritară și scurtă notă din «Junimea literară», No. 1—2, an. X, câteva observații privitoare la cuvântul seamă.

Îi vom răspunde scurt: 1) întrebuințarea formei corupte «seamă» în loc de «samă» nu poate fi atribuită Moldovenilor, care zic: *samă* nu seamă, și tot astfel: *zamă* nu zeamă, *sară* nu seară, *țară*, nu țeară,—etc.

O curioasă constatare e și aceea că limba literară românească e graiul așa zis «muntenesc» (?).—Noi știam până acum că limba

literară o alcătuiască scriitorii unui neam, și—fără a face separatism—aproape mai toți acești scriitori au fost moldoveni.

Sunt curioase teoriile «specialistului român» din Lipsca!

Dar oare care măsuri putea lua și revista, care publică atâtea năzdrăvăanii.—Doar coșul unei redacții e... atât de larg!

— Credem că rău face tânăra revistă de folclor «Ghilușul», publicând versuri ca acele ostășești din I-ul său număr, cu totul ridicole, sau auzintiri, cum ar fi acele despre: Mircea cel bătrâm (!), — care nu spun nimic, nici ca formă, nici ca istoric, și care n'au nici o legătură cu fostul Voevod, decât afirmarea—pe care o face culegătorul—de a fi privitoare la el.

Versuri care arată numai scăderile darului poetic al poporului nostru—deși însușirile nu le-a pierdut,—și care sunt foarte înrudite cu atingerea coruptoare a câtorva slabi de fire, de pretinsa «civilizație» a mahalalelor orășanești, nu servesc la nimic.

Suntem departe de a crede—cum o face bunăoară d. Densușianu—că, cercetărilor științifice, îi sunt folositoare atari copilării, sau toate pornografiile spuse de popor, pe singurul motiv, doar, că fac parte din rostirea lui. Am fi atunci îndreptățiți să alcătuiam — și de ce nu?—un dicționar de injurători care—parcă-l aud spunând, pe d. Densușianu și partizani, părerilor sale folclorice—ar putea folosi la înjghebarăa unui studiu psihic asupra săteanului nostru.

Sunt doar destule alte lucruri, cu mult mai bune și mai de folos de dat la lumină, privitoare la viața, credințele, creațiile ș. a. m. ale românului. Iar atunci când culegătorul nu poate, și nu are pregătirea trebuitoare, de a alege grăul de neghină, și-ar putea găsi alte îndeletniciri, de cât acele de a folclorice... Fără nici o supărare, pentru cei ce au dorul de a face ceva—pentru care li se cuvine toată lauda—dar nu au și puțința, — în care caz nu li se poate aduce altă vină, de cât aceea de a nu fi așteptat vremuri mai bune, timp mai îndestulător întru discernarea materialului cules, — și mai mult simț și artistic — și științific, de a ști până unde se întinde folositorul și frumosul,—cu osebire atunci când e vorba, de-un neam care pare a fi început a pierde acest din urmă dar.

În această privință revista «Ioan Creangă» din Bârlad și-a înțales pe deplin chemarea. Și doar e atât de ușor ea «Ghilușul» să-i surmeze calea!

— În ultimul număr—6, de pe luna April—a «Ghilușului» mai găsim o năzbătie... folclorică, Părintele Econ. V. Enăceanu (Islaz Brăila)—a ținut să-și publice într'o revistă folcloristică o... originală predică—pe care va fi ținut'o poporânilor săi—încredințându-ne, totuși, că este o poveste populară.

Poporul—adica părintele,—crede că obârșia «luxului» se trage din Iad. Despre aceasta nimic de zis. În calitate de păstor sufletese va fi știind părintele Econom, mai bine decât noi, mirenii, tainile celor văzute și nevăzute. Noi însă știm mai bine de cât părintele că poporul nostru nici nu *înstituie* tribunale comerciale, pe urma înmulțirii sectei *jidovești* (?) din Iad,—nici nu *înșințează luxul*, —nici nu *confeționează haine, pălării, ghete, rochii, oglinzi, garderoabe etc. etc.*, —nici nu *face reclame prin gazete*, —nici nu *amestecă fota cu pistolca* (? !), nici nu știe, în stărșit, ce-o fi însemnând : *a permite lux, a exploată portul, delegatul, comisioneri, a recomandă, mobilier, ghete madepolon* (?).

rezistă, a da faliment, a capată aderenți, biter, șampanie, coniac, vermul, a aduce clienți, a deveni brută, a tulbură temperamentul omului (?) — a avea rațiune, consecințe...

Și mai știm că poporul nostru nu zice: șevalvari, nici marfă false, nici justiție.

Nu știm dacă beția «tulbură temperamentul omului», ori nepriceperea,—în ale folclorului a tulburat temperamentul părintelui econom,—știm însă, că proza de mai sus—pe care părintele ne-o dă drept poporană—e departe de a fi «un mărgăritar» și deci tot atât de departe de a sluji idealul revistei d-lui St. St. Tuțescu.

— Iașului îi fu dat să vadă o «ciudată» aniversare, a 31 de ani de la moartea lui Vasile Conta, vor fi zis mulți,—noi vom îndreptă: o pângărire a memoriei marelui om politic și filozof,—o pildă tristă dată tinerimii de câțiva, care pun mai presus teoriile pozitivismului — distrugător a orice rază de ideal—de cât morala blândă și lătătoare de nădejdi a religiunilor—ori care ar fi ele.

Nu este iertat nimănui a falsifica eugetarea și rolul pe care l-a avut Conta în cultura românească,—căci trebuie să nu se uite că —neatârnat de credințele și concepțiile lui filozofice, personale—Conta a fost călăuzit pururea de ideea națională — care are o legătură nedestructibilă cu credința în care dăinuiește acest neam.

Conta a aparat rostul bisericii și al religiunii creștine în viața poporului nostru,—Conta a aparat, în memorabilele lui discursuri politice, neamul acesta de străinismul cotropitor.—Naționalist, deci nu «umanitarist». Pozitivist pentru sine numai, — dându-și, desigur, samă de primejdia răspândirii unor asemenea teorii în masele unui popor. Și ca probă, Conta—care n-a propăvăduit teoriile pozitivistă— a fost înmormântat creștinesc, — ceiace ar fi oprit, cu limbă de moarte, dacă neînduplecarea lui față de religie ar fi mers până aici,— cum cer pigmeii zilelor noastre.

Nu eră îngăduit—prin urmare—să se joace sabatul pe mormântul înaintea căruia trebuie să plecăm doar frunțile,—pe mormântul deasupra căruia se întinde numai mâna iertătoare a divinității și dinnăuntru căruia nu se putea rădica nici un gest de înpotrivire.

— La Chișinău apare o nouă foaie—a ajuns la No. 4.—«Glasul Basarabiei».

Pare a muri de tânără însă. Cauza? Ajutorarea de care-i lipsită! Doar Româniilor noștri, cei înlesniți, au destule «cazinouri» de întreținut, pentru a mai putea azvârli cei 5 lei, anual, unei foi menite să hrăniască sufletește, «mujiți» de peste Prut.—Constanța și Sinaia sunt mai aproape de cât Chișinăul!—

— Bune traduceri în franțuzește a poeziilor lui Eminescu dă— în vremea din urmă—d-na Alice Balais,—franceză de origine — care ne dovedește, prin aceasta, nu numai o deplină înțelegere a poetului nostru, dar și dorul de-a fi de folos unei răspândiri, printre străini, a literaturii noastre, destul de nesocotită până acum.

E. B.

— O nouă propunere de modificare a legii învățământului secundar, este și aceea a desființării «școlii de aplicație», ce funcționează pe lângă Seminariile pedagogice. Corpul didactic al Seminarului pedagogic din Iași, al cărui director este d. profesor I. Găvănescul, a și înaintat o întâmpinare în această privință, (*In chestiunea pregătirii pedagogice a profesorilor secundari, Iași, 1913*).

Odată cu dânsa, Facultatea de Litere din Iași a înaintat și ea un raport prin care cere menținerea neștirbită a actualii organizații pedagogice,—modificarea propusă tinzând să desființeze orice pregătire profesională pedagogică. Studenții care se dedau carierii didactice, formându-și cultura teoretică în Universități, nu vor mai putea să aplice cunoștințele teoretice, în chip practic.

Este cunoscut azi că învățământul teoretic numai, nu poate da nici o roadă.

Socotim, dinpotrivă, că s'ar putea desființa examenele de capacitate, istovitoare a minților tinere și dornice de cercetări nouă,—munca depusă pentru ele nefiind măsura destoiniciei. Seminariile nu se pot desființa, fără a se păgubi învățământul nostru secundar.

Intr'adevăr, practica pedagogică, făcută în chip judicios, în instituția amenințată cu desființarea, este cea mai bună cheazășie a unei temeinice pregătiri. Formați acolo, examenele de capacitate sânt de prisos.

Avem credința că față de întimpinările amintite, școlile de aplicație de pe lângă Seminarii vor rămâne în ființă.

A. A. N.